

Ihmisoikeuksia koskevan
huolellisuusvelvoitteen
noudattaminen Israelissa ja
sen miehittämällä alueilla
Oikeudellisia huomioita yrityksille

Syyskuu 2025

Finnwatch on yritystoiminnan globaaleja vaikutuksia tutkiva kansalaisjärjestö. Edistämme ekologisesti, sosiaalisesti ja taloudellisesti vastuullista liiketoimintaa vaikuttamalla yrityksiin, talouden sääntelyyn ja yhteiskunnalliseen keskusteluun.

Julkaisuajankohta: syyskuu 2025

Kansikuva: [Josh Hough](#) CC BY-NC-SA 2.0

Sisältö

1. Ihmisoikeustilanne Israelin miehittämällä alueilla	4
2. Israelin kansainvälisen oikeuden loukkaukset.....	5
3. Muiden valtioiden velvollisuus toimia	7
4. Yritysten velvollisuudet toimia	8
4.1 Yritystoiminta Israelin siirtokunnissa	9
4.2 Miehitystä tukeva yritystoiminta.....	10
4.3 Israelissa tapahtuvan yritystoiminnan erottaminen miehitystä ja muita sotarikoksia sekä ihmisoikeusloukkauksia tukevasta yritystoiminnasta	10
4.4 Käytännön ohjeita tehostettuun asianmukaiseen huolellisuuteen Israelissa ja sen miehittämällä alueilla	11
5. Suomen ja EU:n tekemät toimet ja niiden huomioiminen yritysten huolellisuusvelvoiteprosesseissa.....	15

1. Ihmisoikeustilanne Israelin miehittämällä alueilla

Israel on miehittänyt Länsirannan, Itä-Jerusalem ja Gazan kaistan palestiinalaisalueita lähes 60 vuotta. Viimeisimmät sotatoimet Gazassa (Gazan sota) alkoivat kun Hamasin taistelijat hyökkäsivät Israeliin 7.10.2023. Israelilaisen ihmisoikeusjärjestö B'Tselemin mukaan hyökkäyksen seurauksena Israelin Palestiina-politiikka muuttui ja Israel käynnisti intensiiviset sotatoimet tavoitteenaan tuhota palestiinalainen yhteiskunta Gazan kais-talla¹.

Israelin toimien seurauksena alueella on nyt akuutti humanitaarinen katastrofi. Gazan kaupunkiin on julistettu nälänhätä, jonka pelätään leviävän muualle Gazaan². Esimerkiksi Amnesty Internationalin mukaan nälkä ja taudit eivät ole sotatoimien sivutuote vaan Israelin toimien tarkoitettu lopputulos³.

Gazan sodassa on 20.8.2025 mennessä julkaistujen tietojen mukaan kuollut noin 1 650 israelilaista ja haavoittunut lähes 8 300 israelilaista. Luvuissa on mukana 7.10.2023 ja välittömästi sen jälkeen kuolleet henkilöt, joiden joukossa oli myös muiden maiden kansalaisia sekä Gazassa kuolleet ja haavoittuneet israelilaiset sotilaat. Kuolleista 33 on lapsia. Kuolleita palestiinalaisia on yli 62 000. Heistä yli 18 000 on lapsia. Haavoittuneita palestiinalaisia on lähes 157 000.⁴ Siviilien osuus (noin 83 prosenttia) palestiinalaisista kuolleista on asiantuntijoiden mukaan poikkeuksellisen suuri⁵.

Yli 2 000 ruoka-apua hakevaa palestiinalaista on kuollut 27.5.2025 jälkeen. Heistä aina-kin osa on ammuttu⁶, ja yli 14 000 ruoka-apua hakevaa henkilöä on loukkaantunut⁷. Yli

1 B'Tselem. (2025). Our genocide. https://www.btselem.org/sites/default/files/publications/202507_our_genocide_eng.pdf

2 Integrated Food Security Phase Classification (IPC). 22.8.2025. Gaza strip. Famine confirmed in Gaza Governorate, projected to expand (1 July – 30 September 2025). https://www.ipcinfo.org/fileadmin/user_upload/ipcinfo/docs/IPC_Gaza_Strip_Acute_Food_Insecurity_Malnutrition_July_Sept2025_Special_Snapshot.pdf

3 Amnesty International. 18.8.2025. Israel/OPT: New testimonies provide compelling evidence that Israel's starvation of Palestinians in Gaza is a deliberate policy. Haettu 21.8.2025 osoitteesta <https://www.amnesty.org/en/latest/news/2025/08/israel-opt-new-testimonies-provide-compelling-evidence-that-israels-starvation-of-palestinians-in-gaza-is-a-deliberate-policy/>.

4 YK:n humanitaarisen avun koordinoitumisto (OCHA). 20.8.2025. Reported impact snapshot, Gaza strip (20.8.2025). Haettu 21.8.2025 osoitteesta <https://www.ochaopt.org/content/reported-impact-snapshot-gaza-strip-20-august-2025>.

5 Helsingin Sanomat. 21.8.2025. Mediat: 83 prosenttia Gazassa kuolleista on siviilejä, käy ilmi Israelin asevoimien tietokannasta. Haettu 22.8.2025 osoitteesta <https://www.hs.fi/maailma/art-2000011443938.html>.

6 Ks. esim. YK. 24.6.2025. Gaza: Palestinians seeking food continue to be killed by Israeli military. Haettu 22.8.2025 osoitteesta <https://www.ohchr.org/en/press-briefing-notes/2025/06/gaza-palestinians-seeking-food-continue-be-killed-israeli-military>.

7 OCHA. 21.8.2025. Humanitarian situation update #315, Gaza strip. Haettu 22.8.2025 osoitteesta <https://www.ochaopt.org/content/humanitarian-situation-update-315-gaza-strip>.

70 prosenttia Gazan infrastruktuurista on tuhottu, ja arviolta noin 1,4 miljoonaa ihmistä tarvitsee hätämajoitusta.⁸

Kriisin keskellä Israel on aloittanut toimet Gazan kaupungin ottamiseksi haltuun, ja ilmoittanut suunnitelmista laajentaa kansainvälisen lain vastaisia laittomia siirtokuntia, jotka itsessään myös loukkaavat palestiinalaisten ihmisoikeuksia (ks. luku 2).

Myös muilla Israelin miehittämällä alueella ja Israelin valtion alueella asuvien palestiinalaisten ihmisoikeustilanne on heikentynyt. Ihmisoikeusjärjestö B'Tselem toteaa, että Israelin palestiinalaisiin kohdistamaa eskaloituvaa väkivaltaa eri tasoilla ja muodoissa harjoitetaan myös Länsirannalla, Itä-Jerusalemossa ja Israelin valtion alueella. Ihmisoikeusloukkauksiin syyllistyneitä ei saateta vastuuseen teoistaan.⁹

2. Israelin kansainvälisen oikeuden loukkaukset

Kansainvälinen tuomioistuin (ICJ) on YK:n oikeudellinen pääelin, joka tulkitsee kansainvälistä oikeutta ja ratkoo valtioiden välisiä kiistoja. Heinäkuussa 2024 julkaistussa neuvoo-antavassa lausunnossaan¹⁰ se vahvisti, että Israelin läsnäolo miehittyillä palestiinalaisalueilla on kansainvälisen oikeuden vastaista¹¹. Edelleen Israelin siirtokunnat Länsirannalla ja Itä-Jerusalemossa sekä niihin liittyvät hallintorakenteet ovat kansainvälisen oikeuden vastaisia¹².

ICJ katsoo, että Israelin palestiinalaisiin kohdistamat erilaiset rajoitustoimet ovat systemaattista rotuun, uskontoon ja etniseen alkuperään kohdistuvaa syrjintää mikä loukkaa useita kansainvälisten sopimusten turvaamia oikeuksia¹³. Tuomioistuimen mukaan Israelin lainsäädäntö ja sen toimet, jolla palestiinalaiset ja siirtokuntalaiset pyritään pitämään

8 OCHA. 20.8.2025. Reported impact snapshot, Gaza strip (20.8.2025).

9 B'Tselem. (2025). Our genocide, s. 6, https://www.btselem.org/sites/default/files/publications/202507_our_genocide_eng.pdf

10 ICJ. 2024. Legal Consequences arising from the Policies and Practices of Israel in the Occupied Palestinian Territory, including East Jerusalem, <https://www.icj-cij.org/case/186>

11 Ibid. 261 kpl

12 Ibid. 155 kpl

13 Kansalaisoikeuksia ja poliittisia oikeuksia koskevan kansainvälinen yleissopimuksen artikla 2, luku 1 ja artikla 26, taloudellisia, sosiaalisia ja sivistyksellisiä oikeuksia koskevan kansainvälisen yleissopimuksen artikla 2, luku 2, ja kaikkinaisen rotusyrjinnän poistamista koskevan yleissopimuksen artikla 2. Ibid, 223 kpl

lähes kokonaan erillään toisistaan rikkoo kaikkinaisen rotusyrjinnän poistamista koskevan yleissopimuksen rotusyrjintää ja apartheidin kieltoa koskevaa artiklaa 3¹⁴.

ICJ katsoo, että Israelin vuosikymmeniä jatkuneet laittomat politiikat ja käytännön toimet ovat estäneet palestiinalaisten mahdollisuuden itsemääräämisoikeuteen sekä taloudelliseen, sosiaaliseen ja kulttuuriseen kehitykseen¹⁵.

Etelä-Afrikka on vienyt Israelin Gazassa mahdollisesti toteuttaman kansanmurhan ICJ:n ratkaistavaksi joulukuussa 2023. ICJ on ottanut asian tutkittavaksi ja antanut sarjan välipäätöksiä keväällä 2024¹⁶. Tammikuun 2024 välipäätöksessä ICJ määräsi Israelin lykkäämään sotilaalliset operaationsa ja ryhtymään kaikkiin tarpeellisiin toimiin kansanmurhan estämiseksi. Lopullinen pääasialratkaisu mahdollisesta kansanmurhasta saadaan myöhemmin, mahdollisesti vasta vuosien kuluttua. Lukuisat kansainväliset ihmisoikeusjärjestöt, näiden joukossa israelilainen B'Tselem, jotka ovat tutkineet Israelin toimintaa Gazassa, katsovat Israelin syylistyvän kansanmurhaan¹⁷. Viimeisimpänä, elokuun 2025 lopussa, kansanmurhien tutkimiseen erikoistunut Association of Genocide Scholars totesi julkaisemassaan päätöslauselmassa Israelin toteuttavan Gazassa kansanmurhaa¹⁸.

Kansainvälinen rikostuomioistuin ICC on antanut Israelin pääministeri Benjamin Netanjahusta pidätysmääräyksen. Pidätysmääräyksen perusteena ovat sotarikokset koskien näännyttämistä sodankäynnin välineenä, hyökkäysten määrääminen kohdistumaan tahallisesti siviiliväestöön sekä rikokset ihmisyyttä vastaan.¹⁹

Israel ei ole noudattanut ICJ:n tai muiden YK-elimien aiempia kannanottoja ja kehotuksia²⁰. Sen sijaan Israel on avoimesti kertonut suunnittelevansa ja toimeenpanevansa uusia sotarikoksia kuten Gazan kaistan sotilaallista haltuunottoa ja laittomien siirtokuntien laajentamista.

14 Ibid, 229 kpl

15 Ibid, 242 ja 243 kpl

16 ICJ. 2024. Orders of 26 January 2024, 28 March 2024 and 24 May 2024 <https://www.icj-cij.org/node/203454>

17 Amnesty International. 2024. Amnesty International investigation concludes Israel is committing genocide against Palestinians in Gaza, <https://www.amnesty.org/en/latest/news/2024/12/amnesty-international-concludes-israel-is-committing-genocide-against-palestinians-in-gaza/>; Human Rights Watch, (2024), Extermination and Acts of Genocide Israel Deliberately Depriving Palestinians in Gaza of Water, <https://www.hrw.org/report/2024/12/19/extermination-and-acts-genocide/israel-deliberately-depriving-palestinians-gaza>, keskeisistä israelilaisista ihmisoikeusjärjestöistä B'tselem, (2025), B'Tselem and Physicians for Human Rights Israel: Israel is committing genocide in the Gaza Strip, https://www.btselem.org/press_releases/20250728_our_genocide

18 IAGS Resolution on the Situation in Gaza, <https://genocidescholars.org/wp-content/uploads/2025/08/IAGS-Resolution-on-Gaza-FINAL.pdf>

19 ICC, <https://www.icc-cpi.int/defendant/netanyahu>

20 Ks. esim. Human Rights Watch, <https://www.hrw.org/news/2024/02/26/israel-not-complying-world-court-order-genocide-case>

3. Muiden valtioiden velvollisuus toimia

Kansainvälinen tuomioistuin (ICJ) on heinäkuussa antamassaan neuvoa-antavassa kannanotossaan²¹ todennut, että Israelin toteuttamat kansainvälisen oikeuden loukkaukset ovat luonteeltaan sellaisia, että ne koskevat kaikkia valtioita ja edellyttävät niiltä toimenpiteitä.

Tuomioistuimen mukaan valtioiden ei tule tunnustaa mitään muutoksia 1967 sovittuihin Israelin rajoihin ellei niistä ole sovittu osapuolten välisissä neuvotteluissa. Valtioiden tulee erottaa toisistaan Israelin valtion alue ja sen 1967 jälkeen miehittämät alueet. Valtiot eivät saa toiminnallaan tukea laittomissa siirtokunnissa tapahtuvia aktiviteetteja. Valtioiden tulee kunnioittaa ja varmistaa kansainvälisen oikeuden kunnioittaminen kaikissa olosuhteissa ml. toimenpiteillä, jotka saattavat sopimuksia rikkovat valtiot vastuuseen toiminnastaan.

Valtioiden tulee tehdä toimia estääkseen sellainen kauppa ja sijoitustoiminta, joka ylläpitää Israelin aiheuttamaa laitonta tilannetta miehityillä palestiinalaisalueilla. Valtioilla on velvollisuus varmistaa YK:n peruskirjan mukaisesti, että Israel noudattaa kansainvälistä humanitaarista oikeutta.

Vaikka ICJ ei ole vielä antanut lopullista tuomiota koskien sitä, onko Israel toteuttamassa kansanmurhaa toimillaan Gazassa, joukkotuhontaa koskevan yleissopimuksen²² 1 artiklan nojalla valtioilla on jo nyt juridinen velvoite toimia mahdollisen kansanmurhan estämiseksi.

Kansainvälisen tuomioistuimen aiemman Bosnian kriisissä antaman tuomion mukaan²³ valtion voidaan todeta rikkoneen velvollisuuttaan estää kansanmurha, vaikka sillä ei ollut varmuutta kansanmurhasta silloin, kun sen olisi pitänyt toimia. Riittää, että valtio oli tietoinen tai sen olisi normaalisti pitänyt olla tietoinen kansanmurhan vakavasta vaarasta. Gazan tilanteen kohdalla voidaan todeta tämän kynnyksen ylittyneen jo kauan sitten (ks. luku 1 ja 2).

21 ICJ. 2024. Legal Consequences arising from the Policies and Practices of Israel in the Occupied Palestinian Territory, including East Jerusalem, 274 kpl, <https://www.icj-cij.org/case/186>

22 Finlex. Asetus joukkotuhontana pidettävän rikoksen ehkäisemistä ja rankaisemista koskevan yleissopimuksen voimaansaattamisesta, https://finlex.fi/fi/valtiosopimukset/sopimussarja/1960/5#OT2_OT0

23 ICJ, Case concerning application of the convention on the prevention and punishment of the crime of genocide (Bosnia and Herzegovina v. Serbia and Montenegro), Judgment of 26 February 2007, 432 kpl, <https://www.icj-cij.org/files/case-related/91/091-20070226-JUD-01-00-EN.pdf>

Aiemmissa ratkaisuissaan kansainvälinen tuomioistuin on edelleen selventänyt, että valtioilla on velvoite toimia kansanmurhan estämiseksi riippumatta siitä, onnistuvatko nämä toimet vai eivät. Valtiot eivät siis voi vedota siihen, että niiden toimet eivät olisi yksinään riittäneet estämään kansanmurhan toteuttamista. ICJ on muistuttanut, että useiden valtioiden yhteiset ponnistelut, jotka kukin noudattavat velvollisuuttaan estää (em. päätös, kohta 430)²⁴, voivat estää kansanmurhan toteuttamisen.

4. Yritysten velvollisuudet toimia

Yrityksillä on velvollisuus kunnioittaa kaikkia kansainvälisesti tunnustettuja ihmisoikeuksia. Lisäksi aseellisten konfliktien yhteydessä yritysten on kunnioitettava kansainvälisen humanitaarisen oikeuden vaatimuksia.²⁵ Edellisissä luvuissa on käyty pääpiirteittäin läpi Israelin laittomaan miehitykseen, rotusyrjintään ja mahdolliseen joukkotuhontaan liittyviä ihmisoikeusloukkauksia ja niihin liittyviä ihmisoikeusvelvoitteita sekä humanitaarisen oikeuden vaatimuksia. Yrityksillä on velvollisuus kunnioittaa näitä velvoitteita riippumatta valtioiden valmiuksista ja/tai halukkuudesta täyttää omat ihmisoikeuksia koskevat velvollisuutensa. Vastuu ylittää kansallisissa ihmisoikeuksien suojelua koskevissa laeissa ja asetuksissa säädettyjen vaatimusten noudattamisen.²⁶

Haitallisiin ihmisoikeusvaikutuksiin puuttuminen tarkoittaa asianmukaisiin toimenpiteisiin ryhtymistä tällaisten vaikutusten ehkäisemiseksi ja lieventämiseksi sekä tarvittaessa korjaamiseksi.²⁷ Konfliktitilanteessa on noudatettava tehostettua huolellisuutta (ks. luku 4.4). Yrityksiltä edellytettävä asianmukaisen huolellisuuden prosessi on kuvattu YK:n yritystoimintaa ja ihmisoikeuksia koskevissa ohjaavissa periaatteissa²⁸ sekä niihin pohjautuvassa OECD:n asianmukaisen huolellisuuden ohjeissa vastuulliseen liiketoimintaan²⁹.

24 ICJ, Case concerning application of the convention on the prevention and punishment of the crime of genocide (Bosnia and Herzegovina v. Serbia and Montenegro), Judgment of 26 February 2007, <https://www.icj-cij.org/files/case-related/91/091-20070226-JUD-01-00-EN.pdf>

25 YK:n yritystoimintaa ja ihmisoikeuksia koskevat ohjaavat periaatteet, s. 10, https://tem.fi/documents/1410877/2870803/Yrityksi%C3%A4+ja+ihmisoikeuksia+koskevat+ohjaavat+periaatteet_su.pdf/ba12d115-4b4d-47e8-a94c-af07956a032a/Yrityksi%C3%A4+ja+ihmisoikeuksia+koskevat+ohjaavat+periaatteet_su.pdf?t=1465553647000

26 Ibid.

27 Ibid.

28 YK:n yritystoimintaa ja ihmisoikeuksia koskevat ohjaavat periaatteet, https://tem.fi/documents/1410877/2870803/Yrityksi%C3%A4+ja+ihmisoikeuksia+koskevat+ohjaavat+periaatteet_su.pdf/ba12d115-4b4d-47e8-a94c-af07956a032a/Yrityksi%C3%A4+ja+ihmisoikeuksia+koskevat+ohjaavat+periaatteet_su.pdf?t=1465553647000

29 OECD, https://julkaisut.valtioneuvosto.fi/bitstream/handle/10024/161430/TEM_oppaat_5_2019_OECDn_asianmukaisen_huolellisuuden_ohjeet_04032019.pdf

4.1 Yritystoiminta Israelin siirtokunnissa

Useat ihmisoikeuselimet ovat tarkastelleet Israelin laittomissa siirtokunnissa toimimista yritysvastuukysymyksenä edellä mainittujen YK:ssa vuonna 2011 sovittujen yritysvas-
tuuperiaatteiden³⁰ valossa. YK:n alainen Working Group on Business and Human Rights on jo vuonna 2014 kannanotossaan³¹ todennut, että yritysten ihmisoikeuksia koskeissa
huolellisuusvelvoiteprosesseissa tulee huomioida, että siirtokunnat ovat kansainvälisen
oikeuden vastaisia ja niihin liittyy lukuisia ihmisoikeusongelmia. Työryhmä toteaa, että
sen huomioiden valossa Israelin siirtokunnat näyttäytyvät liiketoimintaympäristönä, jossa
toimiminen YK-periaatteiden mukaisesti ei käytännössä ole mahdollista.

Myös YK:n ihmisoikeusvaltuutetun toimisto OHCHR on tarkastellut Israelin siirtokuntia
yritysvastuukysymyksenä jo vuonna 2018³². YK:n ihmisoikeusvaltuutetun toimisto on
raportissaan todennut, että ottaen huomioon yhteisymmärryksen siirtokuntien oikeudel-
lisesta asemasta sekä niiden aiheuttamista systemaattisista haitallisista ihmisoikeusvai-
kutuksista on vaikeaa kuvitella, että yritykset voisivat toimia siirtokunnissa kansainvälisen
oikeuden ja YK-periaatteiden mukaisella tavalla. Edellä mainittu ihmisoikeusvaltuutetun
toimiston näkemys on vahvistettu ihmisoikeusneuvoston omassa resoluutiossa (34/31).

Vuonna 2020 YK:n ihmisoikeusvaltuutetun toimisto julkaisi ihmisoikeusneuvoston pyyn-
nöstä listan tietyistä Israelin siirtokunnissa toimivista tai siirtokuntia muuten liiketoimin-
nallaan tukevista yrityksistä. Listan julkaisemisen jälkeen YK:n erityisraportoija Michael
Lynk tuomitsi siirtokunnissa tapahtuvan yritystoiminnan ja kehotti valtioita säätämään
lainsäädäntöä, jolla tuonti kaikista laittomista siirtokunnista kielletään³³. Erityisraportoija
Francesca Albanese on kehottanut kesäkuussa 2025 julkaistussa raportissaan³⁴ yrityksiä
lopettamaan kaiken palestiinalaisten oikeuksien loukkauksiin kytkeytyvän yritystoimin-
nan.

30 Ibid.

31 OHCHR. 2014. Statement on the implications of the Guiding Principles on Business and Human Rights in the context of Israeli settlements in the Occupied Palestinian Territory, <https://www.ohchr.org/sites/default/files/Documents/Issues/Business/OPTStatement6June2014.pdf>

32 OHCHR. 2018. Database of all business enterprises involved in the activities detailed in paragraph 96 of the report of the independent international fact-finding mission to investigate the implications of the Israeli settlements on the civil, political, economic, social and cultural rights of the Palestinian people throughout the Occupied Palestinian Territory, including East Jerusalem. (A/HRC/37/39) <https://docs.un.org/en/A/HRC/37/39>

33 OHCHR. 2020. UN expert applauds database, says Israeli settlements deprive Palestinians 'land base for genuine state and viable economy', <https://www.ohchr.org/en/press-releases/2020/02/un-expert-applauds-database-says-israeli-settlements-deprive-palestinians?LangID=E&NewsID=25558>

34 OHCHR. 2025. A/HRC/59/23: From economy of occupation to economy of genocide - Report of the Special Rapporteur on the situation of human rights in the Palestinian territories occupied since 1967 (Advance edited version), <https://www.ohchr.org/en/documents/country-reports/ahrc5923-economy-occupation-economy-genocide-report-special-rapporteur>

4.2 Miehistystä tukeva yritystoiminta

Kuten edellä luvussa 2 on todettu, heinäkuussa 2024 Kansainvälinen tuomioistuin ICJ tarkasteli omassa neuvoa-antavassa kannanotossaan³⁵ Israelin miehistystä palestiinalaisalueilla ja sivusi tässä yhteydessä myös miehistystä tukevaa yritystoimintaa. ICJ:n mukaan kolmansilla valtioilla on velvollisuus olla ryhtymättä kaupallisiin suhteisiin Israelin kanssa sen miehittämällä palestiinalaisalueilla tai niiden osissa. Valtioiden on myös otettava askeleita estääkseen kauppa- ja sijoitussuhteet, jotka ylläpitävät laitonta tilannetta Israelin miehittämällä palestiinalaisalueilla.

ICJ huomioi YK:n yleiskokouksen todenneen jo vuoden 1977 päätöslauselmassaan (32/161), että valtioiden ja kansainvälisten järjestöjen lisäksi sijoittajien ja kaikkien muiden toimijoiden tulee pidättäytyä kaikesta mahdollisesta yhteistyöstä tai avunannosta jolla tuetaan Israelia millään tavalla hyödyntämään miehitettyjen alueiden resursseja tai tekemään muutoksia sen kansainvälisesti tunnustettuihin rajoihin. Yritysten huolellisuusvelvoiteprosesseissa tulee huomioida ICJ:n kanta ja vetäytyä kaikesta Israelin laitonta miehistystä tukevasta toiminnasta.

4.3 Israelissa tapahtuvan yritystoiminnan erottaminen miehistystä ja muita sotarikoksia sekä ihmisoikeusloukkauksia tukevasta yritystoiminnasta

Gazan sotatoimien kiihdyttäminen sekä Israelin ilmoitukset uusista kansainvälisen oikeuden vastaisista toimista kuten Gazan kaistan valtaamisesta ja Länsirannan siirtokuntien rakentamisen merkittävästä laajentamisesta ovat tehneet Israelin laittomaan miehistykseen liittyvän yritystoiminnan erottamisen Israelin valtion alueella tehtävästä muusta yritystoiminnasta entistä vaikeammaksi. Muun muassa Israelin finanssisektorin, vakuutusalan ja energiasektorin erilaisia yhteyksiä Israelin miehistykseen ja Gazan sotatoimiin on kuvattu edellä luvussa 4.1 mainitun YK:n erityisraportoiija Francesca Albanesen raportissa. Albanese on todennut, että kaikki liiketoimintasuhteet Israeliin tulee keskeyttää kunnes laiton miehistys ja apartheid-järjestelmä on purettu ja uhreille on tarjottu korvauksia.³⁶

Koska palestiinalaisalueiden laitton miehistys ja siihen kytkeytyvät systemaattiset ihmisoikeusloukkaukset ovat keskeinen ja alati laajeneva osa Israelin valtion politiikkaa yritystoiminta kietoutuu siihen yhä uusilla tavoilla. Israelilainen Who Profits -järjestö listaa tietokannassaan lähes 500 Israelissa toimivaa yritystä, jotka ovat eri tavoilla ylläpitämässä

35 ICJ. 2024. Legal Consequences arising from the Policies and Practices of Israel in the Occupied Palestinian Territory, including East Jerusalem, <https://www.icj-cij.org/case/186>

36 OHCHR, <https://www.ohchr.org/sites/default/files/documents/hrbodies/hrcouncil/sessions-regular/session59/advance-version/a-hrc-59-23-aev.pdf>

Israelin miehitystä tai myötävaikuttamassa siihen³⁷. Kuten edellä on todettu, YK:n ihmis-oikeusvaltuutetun toimisto on lisäksi laatinut listan Israelin laittomissa siirtokunnissa toimivista yrityksistä. Vuonna 2023 päivitetystä listasta on nimetty lähes 100 yritystä.³⁸

Kuten luvuissa 1 ja 2 läpikäydystä tilannekuvasta käy ilmi, Israelia epäillään erittäin vakavista kansainvälisen oikeuden loukkauksista kaikilla sen miehittämällä palestiinalaisalueilla, joissa on käynnissä aktiivinen konflikti. YK:n ohjaavat periaatteet muistuttavat, että konfliktialueet voivat lisätä yritysten riskiä joutua osalliseksi muiden toimijoiden suorittamiin törkeisiin ihmisoikeusloukkauksiin. YK-periaatteissa korostetaan, että yritysten on suhtauduttava tähän riskiin lainsäädännön noudattamista koskevana kysymyksenä, kun otetaan huomioon yrityksen oikeudellisen vastuun laajeneminen. Tämä on seurausta ekstraterritoriaalisista siviilikanteista ja Kansainvälisen rikostuomioistuimen Rooman perussäännön sisällyttämisestä osaksi lainsäädäntöä lainkäyttöalueilla, joilla on säädetty yrityksen rikosoikeudellisesta vastuusta. Lisäksi yrityksen johtajat, toimihenkilöt ja työntekijät voivat olla henkilökohtaisesti vastuussa teoista, jotka liittyvät törkeisiin ihmisoikeusloukkauksiin³⁹ tai kansainvälisiin rikoksiin⁴⁰.

4.4 Käytännön ohjeita tehostettuun asianmukaiseen huolellisuuteen Israelissa ja sen miehittämällä alueilla

Kuten edellä luvussa 4 todettiin, YK:n ohjaavien periaatteiden mukaan yritysten on varmistettava, etteivät ne ole osallisina ihmisoikeusloukkauksiin noudattamalla ihmisoi-keuksia koskevaa asianmukaisen huolellisuuden prosessia. Lisäksi aseellisten konfliktien, miehityksen ja muissa laajalle levinneen väkivallan tilanteissa yritysten odotetaan harjoittavan tehostettua huolellisuusvelvoiteprosessia koko konfliktin ajan⁴¹.

37 Who Profits, <https://www.whoprofits.org/companies/all/1>

38 OHCHR, <https://www.ohchr.org/sites/default/files/documents/hrbodies/hrcouncil/sessions-regular/session31/database-hrc3136/23-06-30-Update-israeli-settlement-opt-database-hrc3136.pdf>

39 YK:n yritystoimintaa ja ihmisoikeuksia koskevat ohjaavat periaatteet, s. 17, https://tem.fi/documents/1410877/2870803/Yrityksi%C3%A4+ja+ihmisoikeuksia+koskevat+ohjaavat+periaatteet_su.pdf/ba12d115-4b4d-47e8-a94c-af07956a032a/Yrityksi%C3%A4+ja+ihmisoikeuksia+koskevat+ohjaavat+periaatteet_su.pdf?t=1465553647000.

40 Ks. esim. UN. (2025). From economy of occupation to economy of genocide – (A/HRC/59/23) Report of the Special Rapporteur on the situation of human rights in the Palestinian territories occupied since 1967 (Advance unedited version), kpl 21. <https://www.un.org/unispal/document/a-hrc-59-23-from-economy-of-occupation-to-economy-of-genocide-report-special-rapporteur-francesca-albanese-palestine-2025/>.

41 YK:n yritystoimintaa ja ihmisoikeuksia koskevat ohjaavat periaatteet, s. 7–8. Ks. myös OHCHR. (2020). Report of the Working Group on the issue of human rights and transnational corporations and other business enterprises: Business, human rights and conflict-affected regions – towards heightened action. A/75/212. <https://docs.un.org/en/A/75/212>, UNDP. (2022) Heightened human rights due diligence for business in conflict-affected contexts: A guide. https://www.undp.org/sites/g/files/zskgke326/files/2022-11/UNDP_Heightened_Human_Rights_Due_Diligence_for_Business_in_Conflict-Affected_Contexts_EN.pdf

Osana tätä tehostettua prosessia yritykset voivat kartoittaa omaa osallisuuttaan YK:n erityisraportoija Albanesen raportissa⁴² kuvatun esimerkkiprosessin kautta.

Prosessissa Israelissa tai sen miehittyillä alueilla liiketoimintaa harjoittavien yritysten tulisi ensin tarkastella seuraavia kysymyksiä:

- Onko olemassa jokin tosiasiallinen tai mahdollinen haitallinen vaikutus ihmisoikeuksille joka liittyy yrityksen toimiin, tuotteisiin tai palveluihin? Tai ylläpitävätkö yrityksen toiminta, tuotteet tai palvelut jollain tavalla konfliktia tai muuta laajamittaista väkivaltaa?
- Jos kyllä, lisäävätkö yrityksen toimet kyseisen tosiasiallisen tai mahdollisen haitallisen vaikutuksen riskiä?
- Jos kyllä, ovatko yrityksen toimet itsessään riittäviä aiheuttamaan kyseisen vaikutuksen?⁴³

Näihin kysymyksiin vastatessaan yritysten on otettava huomioon⁴⁴:

- Konflikti aiheuttaa aina haitallisia ihmisoikeusvaikutuksia. Näin ollen aseellisen konfliktin tai muun laajamittaisen väkivallan aiheuttaminen, sen ylläpitämiseen tai pahelemiseen myötävaikuttaminen tai siihen linkittyminen suoraan tarkoittaa aina myös ihmisoikeusloukkauksien aiheuttamista tai niihin myötävaikuttamista tai linkittymistä.
- Yritysten toiminta konfliktialueella ei voi koskaan olla "neutraalia"; vaikka yritys ei ottaisikaan puolta konfliktissa, sen toiminta vaikuttaa väistämättä konfliktin dynamiikkaan. Tehostetun huolellisuusvelvoitteen tilanteissa yritysten tulee siis arvioida osallisuutensa paitsi haitallisiin ihmisoikeusvaikutuksiin myös itse konfliktiin.
- Yritysten on kunnioitettava kansainvälisen humanitaarisen oikeuden normeja ja velvollisuutta estää kansanmurha ihmisoikeuksien lisäksi.

Yllä olevan arvion perusteella yrityksellä on erityisiä vastuita:

Jos yritys aiheuttaa haitallisia ihmisoikeusvaikutuksia (vastaa kaikkiin em. kolmeen kysymykseen "kyllä"), sillä on velvollisuus lopettaa toiminta ja tarjota korjaavia tai korvaavia toimenpiteitä aiheutuneista vahingoista.

Jos yritys myötävaikuttaa ihmisoikeusloukkauksiin (vastaus kysymyksiin 1 ja 2 "kyllä", kysymykseen 3 "ei"), sillä on velvollisuus ryhtyä tarvittaviin toimiin lopettaakseen tai estääkseen

42 UN. (2025). From economy of occupation to economy of genocide – (A/HRC/59/23) Report of the Special Rapporteur on the situation of human rights in the Palestinian territories occupied since 1967 (Advance unedited version), <https://www.un.org/unispal/document/a-hrc-59-23-from-economy-of-occupation-to-economy-of-genocide-report-special-rapporteur-francesca-albanese-palestine-2025/>.

43 UNDP. (2022), s. 26.

44 UNDP. (2022) Heightened Human Rights Due Diligence for Business in Conflict-Affected Contexts – A Guide, s. 10.

oman osuutensa ihmisoikeusloukkauksiin (mukaan lukien suhteiden päättäminen), lieventääkseen jäljellä olevia vaikutuksia vaikutusvaltansa avulla ja tehdä yhteistyötä vahingon korjaamiseksi.

Jos yritys liittyy suoraan ihmisoikeusloukkauksiin (vastaukset ”kyllä” vain kysymykseen 1), sen on käytettävä vaikutusvaltaansa, myös yhteistyössä muiden tahojen kanssa, ihmisoikeuksiin kohdistuvien vaikutusten ehkäisemiseksi tai lieventämiseksi. Jos tämä osoittautuu tehottomaksi, sen on harkittava liikesuhteiden lopettamista. Jos yritys ei vetäydy korkean riskin olosuhteista, se lisää yrityksen osallisuutta ja siten vastuuta rikkomuksesta.⁴⁵

Jos yritys vastaa edellä mainittuihin kysymyksiin ”ehkä” sen tulisi ryhtyä lisäselvityksiin osallisuutensa määrittämiseksi.

Yritysten toimia tulee arvioida siitä näkökulmasta, mitkä ovat sen vaikutukset ihmisoikeuksien toteutumiseen tai itse konfliktiin. Toisin sanoen huolellisuusvelvoitteen noudattaminen itsessään ei vapauta yritystä vastuusta. Vastuunkannon arvioinnissa tärkeintä on huolellisuusvelvoitteen asianmukaisuus, erityisesti ne konkreettiset toimet, joihin yritys on ryhtynyt puuttuakseen haitallisiin vaikutuksiinsa.

YK:n ohjaavien periaatteiden mukaan ihmisoikeusvaikutusten vakavuus vaikuttaa yrityksiltä edellytettävien keinojen mittasuhteisiin ja kattavuuteen loukkausten estämiseksi, lopettamiseksi ja korjaamiseksi⁴⁶. Huolellisuusvelvoiteprosessissa yritysten onkin tärkeää tunnistaa kyseessä oleva ihmisoikeusloukkaus oikein. Tämä tarkoittaa, että yritysten on harkittava, voivatko tietyt ihmisoikeusloukkaukset, joihin yritykset ovat osallisia, olla myös rakenteellisempia ja järjestelmällisempiä kansainvälisen oikeuden loukkauksia tai niiden osatekijöitä⁴⁷. Yritys voi esimerkiksi oman toimintansa tai arvoketjunjensa kautta myötävaikuttaa palestiinalaisten asuntojen tuhoamiseen tai palestiinalaisväestön pakkosiirtoihin. Siirtokuntien laajentamisen tai muiden rakenteellisempien kansainvälisen oikeuden loukkausten yhteydessä yritys voi osallisuutensa kautta kuitenkin liittyä myös suoraan apartheidin ylläpitämiseen, rotuun perustuvaan syrjintään ja kansanmurhaan tai myötävaikuttaa näihin loukkauksiin. Tämä johtuu siitä, että esimerkkinä käytetty asuntojen tuhoaminen ja pakkosiirrot ovat näiden rikosten olennainen osa niiden kehittyessä. Ne myös myötävaikuttavat palestiinalaisten itsemääräämisoikeuden loukkaamiseen.

Lisäksi yrityksiltä vaadittavien huolellisuusvelvoiteprosessien monitahoisuus ja yritysten toimien kiireellisyys on verrannollinen tapahtuvien loukkausten mittasuhteeseen, laajuuteen ja korjaamattomuuteen⁴⁸. Tilanteissa, joissa on selviä todisteita jatkuvista, laajalle levinneistä ihmisoikeusloukkauksista, yrityksen on käsiteltävä osallisuuteen liittyvää riskiä

45 YK:n yritystoimintaa ja ihmisoikeuksia koskevat ohjaavat periaatteet, s. 15

46 YK:n yritystoimintaa ja ihmisoikeuksia koskevat ohjaavat periaatteet, s. 11

47 Ibid, s. 10

48 Ibid, s. 12–13 ja 17

lain noudattamista koskevana ongelmana (ks. luku 4.3) ja tarvittaessa lopetettava toiminta kyseisessä valtiossa tai alueella.

Tehostettu huolellisuusvelvoite antaa yrityksille mahdollisuuden ennakoida tilanteen eskaloitumista ja ryhtyä tarvittaviin toimiin ennen kuin ihmisoikeusloukkaukset, joihin yritys voi olla osallinen, toteutuvat⁴⁹. Jos yritys ei niin tee, sen toimimattomuus voi vaikuttaa sen osallisuuden tasoon sekä siihen, missä määrin sen noudattamaa huolellisuutta voidaan pitää riittävinä. Tällä taas on merkitystä sen oikeudellisen vastuun arvioimisessa. Näin ollen esimerkiksi yritys, joka ensin suoraan liittyy (*directly linked to*) edellisessä esimerkissä käsiteltyjen asuntojen tuhoamiseen ja joka ei vetäydy liikesuhteistaan, voi ajan kuluessa päätyä myötävaikuttamaan (*contribute*) haitalliseen vaikutukseen ja kantaa näin ollen suuremman vastuun.

YK-periaatteiden mukaan yrityksillä on myös velvollisuus tarjota haitallisista ihmisoikeusvaikutuksista kärsineille korjaavia toimenpiteitä⁵⁰. Israelissa ja sen miehittyillä alueilla liiketoimintaa harjoittavien yritysten tulee riskienarvioinnissaan huomioida valtiollisten oikeussuojakeinojen puutteet alueella. YK:n alainen työryhmä on raportissaan nostanut esiin, että palestiinalaisilla ei ole Israelin miehittämällä alueella pääsyä tehokkaisiin oikeussuojakeinoin.⁵¹ Kansainväliset ihmisoikeusjärjestöt ovat viime vuosina vahvistaneet ongelmien jatkumisen: miehittyillä alueilla vallitsee rankaisemattomuuden kulttuuri eikä palestiinalaisilla ole usein pääsyä esimerkiksi oikeusavun piiriin⁵². Yrityksen, jolla on tai on ollut siirtokuntiin liittyvää liiketoimintaa, tulee huomioida tämä ja perustaa tai osallistua tehokkaisiin operatiivisen tason valitusmekanismeihin henkilöille ja yhteisöille, joihin yrityksen toiminta vaikuttaa tai on voinut vaikuttaa haitallisesti.⁵³ Israelin valtion osalta tulee huomioida, että Gazan sodan myötä rankaisemattomuuden kulttuuri on lisääntynyt myös Israelissa. Lisäksi on huomioitava, että Israelin harjoittamat rakenteelliset ihmisoikeusloukkaukset kuten systemaattinen palestiinalaisväestön syrjintä ja palestiinalaisten itsemääräämisoikeuden loukkaukset on todettu Kansainvälisen tuomioistuimen ICJ:n toimesta. Käynnissä on myös tutkinta kansanmurhasta. (ks. luku 2) Näin vakavien rikosten kohdalla on syytä pohtia olisiko kyseisiin ihmisoikeusloukkauksiin tai rikoksiin liiketoi-

49 YK. (2020). A/75/212, kohta 19–21. Ks. myös UN Office on Genocide Prevention and the Responsibility to Protect. (2014). Framework of Analysis for Atrocity Crimes - A tool for prevention. <https://www.refworld.org/reference/manuals/un/2014/en/102631>

50 YK:n yritystoimintaa ja ihmisoikeuksia koskevat ohjaavat periaatteet, s. 16

51 OHCHR, 2014, Mandate of the Working Group on the issue of human rights and transnational corporations and other business enterprises Statement on the implications of the Guiding Principles on Business and Human Rights in the context of Israeli settlements in the Occupied Palestinian Territory, saatavilla osoitteessa: <https://www.ohchr.org/sites/default/files/Documents/Issues/Business/OPTStatement6June2014.pdf>

52 Ks. esim. Amnesty International, Israel and Occupied Palestinian Territories 2021, <https://www.amnesty.org/en/location/middle-east-and-north-africa/israel-and-occupied-palestinian-territories/report-israel-and-occupied-palestinian-territories/>

53 OHCHR, 2014 Mandate of the Working Group on the issue of human rights and transnational corporations and other business enterprises Statement on the implications of the Guiding Principles on Business and Human Rights in the context of Israeli settlements in the Occupied Palestinian Territory, saatavilla osoitteessa: <https://www.ohchr.org/sites/default/files/Documents/Issues/Business/OPTStatement6June2014.pdf>

mintasuhteidensa kautta osallisena olevilla yrityksillä edes teoriassa käytettävissä uhreille soveltuvia tehokkaita oikeussuojakeinoja, joilla ne voisivat varmistua YK-periaatteiden noudattamisesta.

5. Suomen ja EU:n tekemät toimet ja niiden huomioiminen yritysten huolellisuusvelvoiteprosessissa

YK:n yritystoimintaa ja ihmisoikeuksia koskevat ohjaavat periaatteet edellyttävät myös valtioilta toimia, ja erityisesti näitä toimia edellytetään konfliktitilanteissa. YK-periaatteiden mukaisesti "valtioiden olisi varoitettava yrityksiä törkeisiin ihmisoikeusloukkauksiin osallistumisen lisääntyneestä vaarasta konfliktialueilla. Valtioiden olisi tarkistettava, onko niiden politiikoissa, laeissa, asetuksissa ja täytäntöönpanotoimissa otettu tehokkaasti huomioon tämä lisääntynyt vaara muun muassa yritysten ihmisoikeuksiin liittyvien huolellisia ennakoarviointeja koskevien säännösten avulla. Jos valtiot havaitsevat puutteita, niiden olisi ryhdyttävä asianmukaisiin toimenpiteisiin puutteiden korjaamiseksi. Tähän voi sisältyä törkeisiin ihmisoikeusloukkauksiin syylistyneiden tai osallistuneiden ja niiden alueelle ja/tai lainkäyttöalueelle sijoittautuneiden tai niillä toimivien yritysten siviili-, hallinnollis- tai rikosoikeudellisen vastuun selvittäminen. Lisäksi valtioiden olisi harkittava monenvälisiä lähestymistapoja, joiden avulla estetään tällaiset toimet ja puututaan niihin, sekä tuettava tehokkaita kollektiivisia aloitteita. Kaikki nämä toimenpiteet täydentävät valtioille kansainvälisen humanitaarisen lainsäädännön perusteella aseellisissa konflikteissa kuuluvia sekä kansainvälisestä rikoslainsäädännöstä johtuvia velvollisuuksia."

Yritysten on perusteltua osana omaa huolellisuusvelvoiteprosessiaan arvioida sitä missä määrin valtiot ovat suoriutuneet omista ihmisoikeusvelvoitteistaan ja esimerkiksi asetaneet riittäviä pakotteita tai muuta valvontaa ihmisoikeusloukkauksista epäillyille toimijoille.

Israelin tilanteessa yritysten arvioissa tulee huomioida se, että Euroopan unioni ja Suomen osana ovat toistaiseksi olleet kykenemättömiä reagoimaan riittävällä vakavuudella Israelin harjoittamiin kansainvälisen oikeuden loukkauksiin. Israelin kansainvälisen oikeuden vastainen miehitys on jatkunut lähes 60 vuotta samalla kun palestiinalaisiin kohdistuvat ihmisoikeusloukkaukset ovat lisääntyneet. Israelin toimet Gazassa on tuomittu ilman uskottavia Israeliin kohdistuvia uskottavia pakotteita ja muita vastatoimia. Israelilainen ihmisoikeusjärjestö B'tselem on todennut, että Gazan kaistalla tapahtuva rutiininomainen

tappaminen ja tuhoaminen sekä kymmenien tuhansien ihmisten pakkosiirrot Länsirannalla eivät olisi olleet mahdollisia ilman kansainvälistä toimetttömyyttä. B'tselem huomauttaa, että useimmat näistä Israelin suorittamista rikoksista on laajasti dokumentoitu ja julkistettu. Silti monet valtioiden johtajat, erityisesti Euroopassa ja Yhdysvalloissa, ovat paitsi pidättäytyneet tehokkaista toimista kansanmurhan lopettamiseksi, myös mahdollistaneet sitä lausunnoillaan tai aktiivisilla toimillaan kuten asetoimituksilla.⁵⁴

Gazan tilanteeseen ja Israelin kiihtyvään kansainvälisten normien loukkaamiseen vastaamisesta on keskusteltu Euroopan unionissa useaan otteeseen. Viimeksi EU:n ulkoministereiden kokouksessa heinäkuussa pöydällä oli 10 toimenpidettä, joilla EU olisi voinut painostaa Israelia kunnioittamaan kansainvälistä oikeutta. Toimista ei päästy sopuun⁵⁵. Toistaiseksi EU:ssa on asetettu henkilöpakotteita vain koskien muutamia yksittäisiä väkivaltaisia ja vihaa lietsovia siirtokuntalaisia ja aktivisteja⁵⁶. Euroopan unionin ja Israelin välistä assosiaatiosopimusta ei ole jäädytetty sen selkeistä ihmisoikeuskirjauksista huolimatta, eikä Euroopan unionissa ole kielletty esimerkiksi Israelin siirtokunnista tulevien tuotteiden maahantuontia. Useat Euroopan unionin valtiot ovat myös ilmoittaneet jättävänsä noudattamatta ICC pidätysmääräystä Israelin päättäjiä koskien.

Euroopan unionissa on kuluvan vuoden aikana pyritty heikentämään myös yritysten velvoitteita puuttua niiden toimintaketjuissa tapahtuviin normirikkomuksiin. Euroopan komissio on esittänyt vuonna 2024 voimaan astuneen yritysvastuudirektiivin vesittämistä ja EU:n päätöksentekaelimet ovat jo sopineet direktiivin voimaantulon viivästyttämisestä.

Unionin toimet ja toimimattomuus heikentävät entisestään luottamusta siitä, että Israelin kanssa käytävä kauppa ei ole sidoksissa sotarikoksiin ja vakaviin ihmisoikeusloukkauksiin. Yritykset eivät voi luottaa siihen, että Euroopan unionin kauppapolitiikka, pakotepolitiikka tai muut toimet tukisivat yrityksiä huolellisuusvelvoitteen noudattamisessa ja ihmisoikeuksien kunnioittamisessa Israelissa ja sen miehittämillä alueilla.

54 B'tselem, s. 87, https://www.btselem.org/sites/default/files/publications/202507_our_genocide_eng.pdf

55 Amnesty International. 15.7.2025. EU-Israel: Refusal to suspend the EU-Israel Association Agreement is a 'cruel and unlawful betrayal', <https://www.amnesty.org/en/latest/news/2025/07/eu-israel-refusal-to-suspend-the-eu-israel-association-agreement-is-a-cruel-and-unlawful-betrayal/>

56 EU.15.7.2024. Extremist Israeli settlers in the occupied West Bank and East Jerusalem, as well as violent activists, blocking humanitarian aid to Gaza: five individuals and three entities sanctioned under the EU Global Human Rights Sanctions Regime, <https://www.consilium.europa.eu/en/press/press-releases/2024/07/15/extremist-israeli-settlers-in-the-occupied-west-bank-and-east-jerusalem-as-well-as-violent-activists-blocking-humanitarian-aid-to-gaza-five-individuals-and-three-entities-sanctioned-under-the-eu-global-human-rights-sanctions-regime/>

Finnwatch ry
Lintulahdenkatu 10
00500 Helsinki
info@finnwatch.org
www.finnwatch.org